

4

Mijn eigen leven begint die eerste keer dat ik lig te gillen in mijn bed. Misschien is het pure woede. Een uitslaande brand, het hamert in mijn hoofd. Ruud krijgt de boerderij en ik niet. Woede is net als hooibroei. Ergens binnenin wordt het te warm en je merkt er nog niets van. Dan ontploft de boel en staat alles meteen in lichterslaai.

Met mijn hoofd onder de dekens begin ik opeens te trappen tegen de ijzeren spijlen van het bed. De vlammen schieten als een raket door mijn hoofd, ik kan niet meer ophouden met schoppen. Ik spring uit bed, trap tegen de muur en kruip onder het bed. Ik trap keihard tegen de poten van het voeteneind. Het bed valt uit elkaar, ik krijg het op mijn hoofd, duw het weg en begin met het losse voeteneind om me heen te slaan. Pure razernij. Eerst op de matras, dan op het nachtkastje, bam, bam, ik sla met het voeteneind tegen de kast met mijn kleren. Het vuur zwiept naar buiten en neemt alles mee.

Vader komt de trap op gerend, geeft me een oplawaai, trekt het voeteneind uit mijn handen en slaat me ermee tot ik bevend in een hoek van de kamer zit. Ik kan niet weg, vader schopt en slaat en zegt dat ik normaal moet doen. Moeder trekt hem van me af. Ik zit in de hoek en huil. Het is voorbij, ik heb geen eigen plek meer, ik heb alles verloren. Wat moet ik hier nog? "Hij is gewoon gek." Ik hoor het Ruud nog zeggen.

12

Niet veel later, het is Pinksterzondag. Alles is stil. Ik gooi een steentje tegen je raam, je doet het omhoog, ja, je komt naar de achterdeur. Aan de voorzijde van het huis lopen je ouders in hun zondagse kleren de voordeur uit, de dijk op, naar de kerk in Harel. Wij hollen aan de achterkant naar de plank over de sloot, de boomgaard in en even later zijn we met een grote sprong over de greppel op de Achterweg. Het is een prachtige dag. In de dorpen luiden de kerkklokken. Iets feestelijks, net als op Koninginnedag als er overal vlaggen hangen. We lopen naar de dijk, omhoog, dan heb je dat heerlijke gevoel van ruimte en hoef je nergens meer heen, omdat je al de hele wereld kunt zien, zelfs de bolling van de aarde. Fluitenkruid bloeit in grote witte wolken langs de slootranden. Het is helemaal niet meer koud.

We lopen naar het veer en jij moet plassen. Ik mag niet kijken. Achter een omgevallen wilg hurk je neer. Als een struisvogel kijk je met je gezicht de andere kant op, zodat je mij niet ziet. Je witte onderbroek op je enkels. Onhoorbaar glij ik de dijk af. Als ik vlak bij je ben, til ik je rok even op. Onder je gladde ronde billen door steek ik mijn hand naar voren. Ik voel je warme plas tussen mijn vingers lopen. Je duwt mijn hand weg. Het geluid van het plassen houdt op, je gaat weer staan en strijkt je rok af, nog steeds met je gezicht van me afgewend. Ik ruik aan mijn hand en droog mijn vingers aan het fluitenkruid. Je kijkt de andere kant op. Ik klim omhoog de dijk op, dan kom jij. Zwijgend lopen we verder.

18

Een zaterdagmiddag, begin december. Eerder klaar dan normaal. Samen wandelen, zomaar, het voelt als luxe. Nu wel met fototoestel. Recht voor ons komt nog even de zon tevoorschijn tussen de wolken. Op de dijk ligt een dun laagje verse sneeuw. De weg is blauw met geelwitte sneeuwsporen. Een aanloop en we glijden over een ijsbaantje. In de wielsporen is bevroren water blijven liggen, met onze laarzen schuiven we de sneeuw eraf. Sporen oranje gloed in de lucht van de laatste ogenblikken zon. Naast de weg is de sneeuw gesmolten en weer opgevroren in een harde korst. Het kraakt als we eroverheen lopen en we zakken erdoor. Ik duw je de dijk af, naar beneden, uit de wind. Je gilt en je glijdt uit. Nog net weet je me mee te trekken de dijk af. We glibberen naar beneden en komen vlak voor de sloot tot stilstand. Dan maak ik foto's van je in het allerlaatste licht. Je poseert op een omgevallen wilg. Je bent vrolijk en we lopen helemaal naar de kerk in Barik. Gisteren heb ik de laatste foto van Gijs gemaakt. Vandaag is Gijs geslacht, daar wilde ik niet bij zijn.

Sneeuw fotograferen lukt me haast niet. De kleuren en de vormen vallen weg, tenzij je harde schaduwen hebt. Sonja vertelde dat je details nodig hebt, contrast. Alles is zichtbaar dankzij het contrast. Ze heeft er een heel verhaal over gehouden. Het onderscheid tussen mooi en lelijk, dat is er alleen maar omdat je verschillen kunt zien, waar je een oordeel aan koppelt. Waar komt dat oordeel vandaan? Probeer maar eens lelijk te fotograferen. Sneeuw in de voren op het land, de witte takken van een appelboom, maar niet tegen een grijze lucht.

Mijn sneeuwfoto's zijn bijna allemaal overbelicht.

22

Die avond bij ons thuis begin ik er meteen over, tegen beter weten in. Pa en Ruud hebben geen trek, de jenever en het bier van oudjaar werken nog door. Ma heeft speklapjes gebakken met andijvie en aardappels, best lekker. Meteen na het bidden, als het nog stil is, pats, daar ga ik. "Ik wil de boerderij overnemen. Ik word een betere boer dan Ruud, want ik heb er meer gevoel voor. Erfopvolging is wel een duidelijk systeem, het geeft rust, maar het biedt geen garantie voor kwaliteit." Ik krijg zomaar de kans om me uit te spreken, niemand reageert, het blijft doodstil.

Dan kijkt pa naar me met samengeknepen ogen. Dat ken ik. "Waar haal je de godvergeten brutaliteit vandaan? Ruud is de oudste zoon. Zo gaat het, basta." Weer een lange stilte. "Nooit meer hoeft je hierover te beginnen. Nooit meer. Als het je niet bevalt, kun je nu gaan. Meteen helemaal opdonderen, want dat moet vroeger of later toch gebeuren."

Zo! Waar moet ik heen dan? De boerderij gaat naar Ruud, ik weet het. Het is allemaal geregeld bij de notaris. Voor mij is er geld om te studeren. Straks kan ik naar de Technische Universiteit. Het is redelijk, maar mijn hele lijf doet pijn van woede, van verdriet. Nog een keer begin ik. "Ik kan het beter, ik heb het in mijn vingers, Harm zegt het. Wanneer we

moeten zaaien en oogsten, wat het weer gaat doen, wanneer de dierenarts moet komen.”
“Basta.”

Ik begin te huilen. Ruud maakt een wegwerpgebaar met zijn hand. Schei uit, hij kan er ook niets aan doen, hij wil het er niet over hebben. “Klootzak”, roep ik. Moeder pakt me bij mijn arm. “Rustig nou”. Ze begrijpt dat het naar voor me is, maar zo is het nou eenmaal en het is netjes geregeld bovendien.

Dan zijn we allemaal stil, ik kijk de tafel rond. Basta. Als een mokerslag dringt het besef opeens glashelder tot me door, een zwart gordijn. Ik moet hier weg. Mijn vertrouwde plek op deze wereld, die houdt op, mijn wereld houdt op, er komt een eind aan. Ik moet in mijn eentje ergens anders een bestaan vinden. Je hebt mensen met land, en je hebt mensen zonder land, zoals op het Bergaf, of zoals ik. De tranen springen me opnieuw in de ogen, maar ik laat niets merken. Met een nors gebaar duw ik mijn bord van me af en loop de keuken uit. Ik moet hier weg.

33

Op het station in Dolm koop ik meteen een tweedehands fiets en een plattegrond van de stad. Tip van Simon. Dan fiets ik door Dolm naar de universiteit. Ik verwachtte gewoon een klaslokaal, maar we worden in een grote zaal opgevangen. Met héél veel studenten. We moeten in groepjes eerstejaars bij elkaar gaan zitten en een oudere student komt ons lesgeven. Dat begreep ik tenminste, maar de eerste weken in Dolm krijgen we helemaal geen les, het zijn introductieweken. Samen verkennen we de stad en doen we rare spelletjes. We moeten elkaar boven het hoofd dragen, met onze ruggen tegen elkaar een liedje zingen, wijn en bier drinken, dansen. Ik vind dit maar onzinnig gedoe. Iemand optillen, dat hoef ik niet, daar kom ik niet voor. Misschien dat stadse mensen dit leuk of nuttig vinden, ik kom hier omdat ik een vak wil leren. Hoe bouw je een brug? Ik hoef geen andere studenten. Ik wil een flinke schuur kunnen bouwen, meer niet. Student in Dolm, ik had het me heel anders voorgesteld. En ik krijg praatjes. Ergens blijf je op zo’n boerderij toch een beetje achterlijk. Ruud mag dan doen of het allemaal van hem is, maar het is van de bank en ik kan straks overal in de wereld bruggen bouwen. Ruud komt nooit veel verder dan de kermis in Eysten, ik kan overal naar toe.

Wij eerstejaars moeten ook samen boodschappen doen en samen koken in een keuken van de universiteit. Ik vind koken niets voor mannen en ik hoef het ook niet te leren, want ik ga niet op kamers. Ik doe heel eenvoudig, aardappels met gehakt en daar ui, paprika en tomaat doorheen. Het is goed genoeg en aan tafel is het best gezellig. Hier koken ze al om twaalf uur ’s middags, net als bij ons op de boerderij. Dat vinden de anderen weer raar.

De rondleidingen over de afdelingen van de universiteit vind ik leuk. Vooral het bezoek aan de bibliotheek is een ontdekking. Je kunt er studeren en oneindig veel boeken lenen en het kost niets. Ik neem een heel stapeltje mee. Leesvoer voor in de trein. Van Lizette krijg ik ook nog boeken en van Simon krijg ik een boek dat hij speciaal voor mij heeft gekocht: Utopia van

Thomas Moore. "Voor Erik" staat erin. "Opdat jij je Utopia gaat bouwen." Ik krijg er een schrijfboekje bij. Simon wil graag dat ik daar mijn Utopia in opschrijf.

43

In plaats van naar Mark ga ik nu steeds vaker naar Lizette. Boek lenen, boek lezen, boek terugbrengen en een praatje bij de achterdeur. Op een keer gaat het over Tom, omdat ze die goed kent, hij is haar buurjongen. "Wat is dat toch met die homo's, dat ze soms zo overdreven doen?" Verkeerde vraag, Lizette reageert als door een wesp gestoken. Ze waarschuwt me, geen verkeerd woord over homo's, anders zet ze me meteen de deur uit. "Volgens mij is het best wel onnatuurlijk, want zo krijg je geen kinderen." Ze wijst met haar vinger naar de dijk. Wegwezen. Het is niet onnatuurlijk en ik ben zo achterlijk als een boerenpummel.

Een paar dagen later pluk ik een grote bos bloemen voor Lizette in de prachtige siertuin van oma van den Berg. Die tuin is zo mooi door haar bijen. Daarom rookt ze ook, zegt ze, dan heeft ze geen last van de bijen als ze de honing uit de raten haalt en er suiker voor in de plaats stopt. Nu ze ouder wordt, helpt Esther haar vaak en ik doe het spitten en zo.

Lizette is blij met het boeket, ik mag weer binnenkomen. Ze heeft een lange wollen trui aan, een spijkerbroek en sloffen. Geen lippenstift, meestal ziet ze er netter uit. Ze pakt een boek over de Grieken, ruim tweeduizend jaar geleden, daar was het heel normaal, homoseksualiteit. Alle mannen hadden een jongetje. Het was er echt anders. Sporten deden ze naakt. En de sterkste man had gegarandeerd veel succes bij de vrouwen, zo verzekert Lizette me. Dan pas dringt het tot me door dat die mannen het met elkaar deden en ook met vrouwen. Ze waren misschien gewoon getrouwd. Die Grieken dachten er heel anders over.

Lizette zegt dat in Italië tachtig procent van de mannen een maîtresse heeft. Geloof jij dat? In de middeleeuwen misschien? Nee, nu, volgens Lizette, nu aan het einde van de twintigste eeuw. Dsjengis Khan heeft zo ontzettend veel kinderen gemaakt, bij zo ontzettend veel vrouwen, dat je zijn vele miljoenen nazaten nu nog aan hun DNA kunt herkennen. In Europa mag je maar één vrouw hebben, maar belangrijke mensen hebben liefjes. Een bastaardkind was vroeger heel normaal, niets om je voor te schamen, alleen gedoe met de erfenis en geen troonaanspraken. Kijk naar prins Bernhard en prins Hendrik. Kijk naar de buitenechtelijke relaties van allerlei beroemdheden. John F. Kennedy, Mitterrand, grote leiders hebben allemaal meer vrouwen. Dat hoort bij macht, dat je met alle vrouwen naar bed mag.

Beroemde vrouwen doen het anders, die zijn vaak biseksueel. Zij dus ook. Lizette begint te schaterlachen. Haar heerlijke schaterlach en haar pretoogjes. Deze keer vergis ik me. "Je lacht me uit." Lizette pakt mijn arm en schudt van nee. Domme jongen. De grap is dat ze helemaal niet beroemd is. Omdat ik zo kinderlijk ben, vindt ze me zo'n heerlijke boerenknul. Toe maar, nu maakt ze me weer belachelijk. Wat is er mis met een boerenknul, en Jezus, wat is Lizette

mooi. We zitten naast elkaar op de bank, zij met haar benen onder zich getrokken, ik op sokken, want mijn klompen staan bij de deur. Ze aait over mijn arm. "Jochie, laat je niet kisten." "Appelkisten," antwoord ik en dan moet ik ook lachen. Opeens geef ik haar heel deftig een zoen op haar hand.

Ze trekt aan mij, ik trek aan haar en ik ben sterker. Ik trek haar naar me toe, net als Engel. Ze laat het toe en kijkt me vragend aan. Even kijk ik in haar ogen, dan zoenen we. Die eerste kus, voorzichtig nog en ook wat geschrokken. Tegelijkertijd voelt het geweldig en idioot. Lizette is ruim twintig jaar ouder dan ik. Het is ook heel anders dan met jou. Dat was altijd al, of het zo hoorde te zijn. Jij maakt deel van mij uit. Lizette is nieuw en ik heb haar zelf veroverd, het voelt, of beter voelde, sensationeel. Met jou is het logisch, met Lizette, dat is niet logisch, dat alleen al. Het is totaal onverwacht en vanaf die eerste zoen adembenemend.

Lizette aait me. "Leuk dat je telkens weer gekomen bent, mooie jongen van de boerderij." We knuffelen wat, een spel van neusjes geven, met vingers over elkaars huid lopen, door elkaars haren strijken. Lizette masseert mijn hals en nek en ik word zacht als boter. Dan neemt ze me mee naar haar slaapkamer. Daar kleden we ons uit en ze loopt bloot voor me langs. Ik mag nog nergens aankomen, alleen kijken. Misschien kwijl ik van verlangen, het kan best, want Lizette windt me aardig op. Ze zet haar benen uitdagend neer, draait, maakt een danspas, bukt, rekt zich uit, komt dichterbij en stapt weer achteruit. Ze heeft vroeger op ballet gezeten, dat kun je nog zien. Ze gaat op het bed liggen en ik heb natuurlijk al lang zó'n paal. Ik moet wel een jas aandoen, die heeft ze in haar nachtkastje liggen.